

พระราชพงษาวดาร

กรุงเก่า

ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์

พิมพ์ครั้งแรก

๕๐๐ ฉบับ

ปี ร. ศ. ๑๒๖

โรงพิมพ์ ไทย

คือพระเจ้าหงสาวดีกับเจ้าพระองค์เดียว แต่ความในพงษาวดารพม่า
เขาว่า ๒ พระองค์ พงษาวดารฉบับนี้มีพระนามพระเจ้าหงสาวดี
ปรากฏเป็น ๒ พระองค์ตรงกับพงษาวดารพม่า แตกกับฉบับอื่น ๆ
ในข้อนี้ด้วย และยังมีที่แปลกอีกหลายแห่ง

หนังสือพงษาวดารฉบับนี้เป็นสมุดไทยเขียนตัวรวง ดายมือ
เขียนหนังสือดูเหมือนจะเป็นฝีมือกรังกรุงเก่าตอนปลาย หรือกรังแรก
ที่กรุงรัตนโกสินทร์ ของเดิมเห็นจะเป็น ๒ เล่มจบ แต่ได้มาแต่
เล่ม ๑ เล่มเดียว

กรรมการหอสมุดวชิรญาณเห็นว่า หนังสือพงษาวดารฉบับ
นี้เมื่อได้ตรวจพิจารณาแล้ว ทั้งลายมือที่เขียนและโวหารที่แต่ง
เห็นว่าเปนนหนังสือเก่าไม่มีเหตุอย่างใดจะควรสงสัย ว่าได้มีผู้แก้ไข
ไขแซกแซงให้วิปลาทในชั้นหลังนี้ จึงได้สั่งให้ตั้งพิมพ์ไว้ให้ปรากฏ
มัยงกันมิให้หนังสือเรื่องนี้สาบสูญไปเสีย ในการที่พิมพ์นั้นเห็นใด
หนังสือในต้นฉบับเล่มแรกเดือนพอสังเกตเห็นหนังสือใดก็ดี ที่ตั้ง
เกิดขึ้นไม่ไว้ที่เดียวกันบ้างแห่ง ได้วงเล็บมือไว้เป็นสำคัญในที่ตัว
หนังสือฉบับเดือนนั้นทุก ๆ แห่ง

วันที่ ๒๖ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๖

ดำรงราชานุภาพ

พระราชพงษาวดาร กรุงเก่า

ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิล

ศุภมัสดุ ๓๐๕๒ ศกวอกนักษ (ชัศร ๓๒ ๕) ๕ คำ
ทรงพระ (กรุณาโปรด) เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า ให้
เอากฎหมายเหตุของพระ โ (หราชิเยน) ไว้แต่ก่อน แดกกฎหมาย
เหตุซึ่งหาได้แต่หอหนังสือ แดเหตุซึ่งมีในพระราชพงษาวดารนั้น
ให้คัดเข้าด้วยกันเป็นแห่งเดียวให้ไว้กับศักราชกันมาคงเท่าบัดนี้.

จุตศักราช ๖๘๖ ชวตศก แรกสถาปนาพระพุทธเจ้า เจ้าพนงเชิง
ศักราช ๗๓๒ ชาตศก วัน (๖ ๕) คำเพลารุ่งแล้ว ๓ นาฬิกา
๘ บาท แรกสถาปนากรุงพระนครศรีอยุธยา.

ศักราช ๗๓๓ รกาศก แรกสร้างวัดพระราม ครั้นนั้นสมเด็จพระ
พระรามธิบดีเจ้าเสด็จนฤพาน จึงพระราชกุมารท่านสมเด็จพระ
(ราม) ศักราชเจ้าเสวยราชสมบัติ ครั้นถึงศักราช ๗๓๒ จอศก สมเด็จพระ
พระบรมราชาธิราชเจ้าเสด็จมาแต่เมืองสุพรรณบุรี ขึ้นเสวยราชสมบัติ
พระนครศรีอยุธยา แดท่านจึงให้สมเด็จพระรามเสด็จไป
เสวยราชสมบัติเมืองสุพรรณบุรี.

ศักราช ๗๓๓ กุญศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า เสด็จ
ไปเอาเมืองเหนือ แดได้เมืองเหนือทั้งปวง.

ศักราช ๗๓๔ ชวตศก เสด็จไปเอาเมืองนครพังกา แดเมือง
แดงเซราได้เมือง.

ศักราช ๗๓๕ นฤศก เสด็จไปเมืองซากัง (ราวแดงพระญา) ได้แก้ว
แดงพระญาคำแหงเจ้าเมืองซากังราว ออกต่อรบท่าน ๆ (ได้ฆ่าพระญา)

ไล่แก้วตาย แดพระญาคำแหงแดหลดทั้งปวงหนีเข้าเมืองไค้ แด
ทพ (หลวง) เสด็จกลับคืนมา.

ศักราช ๗๒๖ ขาดศึก สมเด็จพระบรมราชา (อิราช) เจ้า แด
พระมหาเดชรรมากัดญาน แรกสถาปนาพระศรีรัตนมหาธาตุผู้ย
บุรพทิศหน้าพระบันชั้ถึงห้สูงเสี้ยน ๓ วา.

ศักราช ๗๒๗ เคาะศึก เสด็จไปเอาเมืองพิศณุโลก แดไค้
ตัวขุนเฒ่าแก้วเจ้าเมืองเดกรัว (อพ) ยพมาครั้งนั้นมาก.

ศักราช ๗๒๘ มะโรงศก เสด็จไปเอาเมือง (ชากังราว) เฒ่า ครั้งนั้น
พระญาคำแหงแดท้าวผ่าเอง คิดด้วยกันว่าจะยอทพ (หลวง แดจะ)
ทำมิไค้ แดท้าวผ่าของเดกทัพหนี เดจึงเสด็จยกทัพหลวงตาม
เดท้าวผ่าของนั้นเศก แดจับได้ตัวท้าวพระญาเดเสมาขุนหมื่นครั้ง
นั้นมาก แดทัพหลวงเสด็จกลับคืน.

ศักราช (๗๔๐) มะเมียศก เสด็จไปเอาเมืองชากังราวเฒ่า ครั้ง
นั้นมหาชรรมาธาออกรบทัพหลวงเป็นสามารก แดเห็นว่าจะต่อสู้ด้วย
ทัพหลวงมิไค้ จึงมหาชรรมาธาออกถวายนังคม.

ศักราช ๗๔๘ ขาดศึก เสด็จไปเอาเมืองเชียงใหม่ แดให้
เข้าปล้นเมืองนครด้าทางมิไค้ จึงแต่งหนังสือให้เข้าไปแก่หมื่นนครเจ้า
เมืองนครด้าทาง ๆ นั้นจึงออกมาถวายนังคม แดทัพหลวงเสด็จ
กลับคืน.

ศักราชไค้ ๗๕๐ มะโรงศก เสด็จไปเอาเมืองชากังราวเฒ่า
ครั้งนั้นสมเด็จพระบรมราชาอิราชเจ้าทรงพระประชวรหนัก แดเสด็จ
กลับคืน ครั้นถึงกลางทางสมเด็จพระบรมราชาเจ้านฤพาน แดจึง
เจ้าทองตัน พระราชกุมาร ท่านไค้เสวยราช สมบัติพระนคร ศรีอยุธยา

ได้ ๘ วัน จึงล้มเจ้าพระรามเสด็จยกพลมาตีเมืองดพบุรี ขึ้นด้วย
ราชสมบัติพระนครศรีอยุธยา แต่ท่านจึงให้ พินาญเจ้าทองตันเตี้ย.

ศักราช ๘๕๗ กุญศก ล้มเจ้าพระรามเสด็จเจ้าหนุพาน จึง
พระราชากรมท่านเจ้าพระญาราม เสด็จราชสมบัติ.

ศักราช ๘๗๓ ฉลุศก ล้มเจ้าพระรามเจ้ามีความพิโรธแก่เจ้า
เสนาบดี แต่ท่านให้กุมเจ้าเสนาบดี ๆ หนึ่งรอด (แต่ข้ามไป) อยู่ฟาก
ปทาคูจามนั้น แลเจ้าเสนาบดีจึงให้ ไปเชิญสมเด็จพระอินท (พระอินท) ราชเจ้า
มาแต่เมืองสุพรรณบุรี ว่าจะยกเข้ามาเอาพระนครศรีอยุธยาถวาย
ครั้งนี้แต่ล้มเจ้าพระอินทราชาเจ้าเสด็จมาเถิงไซ้ จึงเจ้าเสนาบดียก
พลเข้าไปปล้นเอาพระนครศรีอยุธยาได้ จึงเชิญสมเด็จพระอินทราชา
เจ้าขึ้นเสด็จราชสมบัติ แต่ท่านจึงให้ล้มเจ้าพระญารามเจ้าไปกิน
เมืองปทาคูจาม.

ศักราช ๘๘๓ กุญศก มีข่าวมาว่าพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า
หนุพาน แต่เมืองเหนือทั้งปวงเป็นจลาจล แต่จึงเสด็จขึ้นไปเถิง
เมืองพระบาง ครองหนพระยาบาดเมืองแดพระยารามออกถวายบังคม.

ศักราช ^{พ.ศ. 1962} ๘๘๖ มะโรงศก ล้มเจ้าพระอินทราชาเจ้าทรง (ประ)ชวร
หนุพาน ครองหนเจ้าชายพระญาแต่เจ้าพระญาพระราชากรมท่าน
ชนช้างช่วยกันณเสนาบดีบ้าน เถิงพิราโดยทั้ง ๒ พระองค์ที่นั้น
จึงพระราชากรมเจ้าตามพระญา ได้เสด็จราชสมบัติพระนครอยุธยา
ทรงพระ) นามล้มเจ้าพระบรมราชาธิราชเจ้า แต่ท่านจึงให้ก่อพระเจดีย์
สองพระองค์ ส่วนที่เจ้าพระญาอายแต่เจ้าพระญาธิชนช้างด้วยกัน
เถิง (อนิจ) ภาพตำบดบ้านนั้น ในศักราชนี้สถาปนาวัชรราชบุณ.

ศักราช ๘๘๓ กุญศก ล้มเจ้าพระบรมราชาเจ้า เสด็จไป

เอาเมือง (นครหลวง) ใต้ แด่ท่านจึงให้พระราชกุมารท่าน พระนคร
อินทร์เจ้าด้วยราชสมบัติเมืองนครหลวงนั้น ^{๕๕}ครั้งนั้นท่านจึงให้พระ
ญาแก้ว พระญาไทย แด่รูปภาพทั้งปวง มายังพระนครศรีอยุธยา.

ศักราช ๘๐๐ มะเมียศก ^{๕๕}ครั้งสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
สร้างวัดมะเหยงคณ์ด้วยราชสมบัติ แด่สมเด็จพระรามेश্বর(เจ้าผู้เป็น)
พระราชกุมาร ท่านเสด็จไปเมืองพิศณุโลก ^{๕๕}ครั้งนั้นเห็นหน้าพระ
เนตร์พระพุทธเจ้าพระชินราชศร.ออกมาเป็น โถหิต.

ศักราช ๘๐๒ วอกศก ^{๕๕}ครั้งนั้นเกิดเพลิงไหม้พระราชมณเฑียร.

ศักราช ๘๐๓ รกาศก ^{๕๕}ครั้งนั้นเกิดเพลิงไหม้พระที่นั่งศรีมูข.

ศักราช ๘๐๔ จอศก ^{๕๕}สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า ^{๕๕}เสด็จไป
เอาเมืองเชียงใหม่ แด่เข้าปล้นเมืองมีใต้ พอทรงพระประจวบ
ทัพหลวงเสด็จจากดักคั้น.

ศักราช ๘๐๖ ชวตศก ^{๕๕}เสด็จไปปราบพรรค ^{๕๕}แต่ทั้งทัพหลวง
ตำบลปะทายเขมม ^{๕๕}ครั้งนั้นได้เขตย ๓๒๐๐๐๐ ทัพหลวงเสด็จจากดัก(คั้น).

ศักราช ๘๓๐ มโรงศก ^{๕๕}สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้านฤพาน
จึงพระราชกุมารท่านสมเด็จพระรามेश্বরเจ้าด้วยราชสมบัติ ทรง
พระนามสมเด็จพระบรมไตรโลกเจ้า.

ศักราช ๘๓๓ มะแมศก ^{๕๕}ครั้งนั้นมหาราชาเอาเมืองซากังราว
ใต้แล้วจึงมาเอาเมืองสุโขไทย ^{๕๕}เข้าปล้นเมืองมีใต้ ก็เลิกทัพกลับคั้น

ศักราช ๘๓๖ จอศก ^{๕๕}ครั้งนั้นคนทั้งปวงเกิดทรพิษตายมากนัก.

ศักราช ๘๓๗ กุญศก ^{๕๕}แต่งทัพให้ ไปเอาเมืองมณฑกา.

ศักราช ๘๔๔ ชวตศก ^{๕๕}แต่งทัพให้ ไปเอาเมืองดิลบคั้น
^{๕๕}ครั้งนั้นเสด็จหนุนทัพขึ้นไปตั้งทัพหลวงตำบลโคม.

ศักราช ๘๓๘ ฉลุศก ครองหนเข้าแพงเบมทนานแด ๘๐๐ เบี้ย
เมื่อคิดเสมือเบี้ยเพองแด ๘๐๐ หนึ เกียพหึงเบเงินดำมขังตีบบาท.

ศักราช ๘๔๐ ชาดศก ครองนี้ให้บุณพระสาสนาบริมูรณ์
แดห่อรูปพระโพธิสัตว์ ๕๐๐ ซาคี.

ศักราช ๘๔๒ มะโรงศก เด่นการมหรศพลดองพระ แดพระ
ราชทานภักตั้งขังพรหมณ์แดพรณิกทังปวง ครองนี้พระญา
ชเตียงกิตเบมชบถ พาเอาครัวทังปวงไปออกแค้นหาราช.

ศักราช ๘๔๓ มะถั่งศก พระญาชเตียงนำมหาราชมาจะเอา
เมืองพิศณุโลก เข้าปัดนเมืองเบนสำมารตมิไตเมือง แดจึงยก
ทัพเบรื่อไปเอาเมืองกำแพงเพชร แดเข้าปัดนเมืองเถิงเจ็ดวันมิได้
เมือง แดมหาราชก็เลิกทัพคืนไปเชียงใหม่.

ศักราช ๘๔๔ มะเมียศก เมืองนครไทยพาเอาครัวอพยบหนี
ไปนาน แดให้พระกตาโหมไปถามไถ่คืนมา แด้วพระกตาโหม
ยกพลไปเอาเมืองสุโขไทย ไถ่เมืองคืนสุโขเก่า.

ศักราช ๘๔๕ มะแมศก ส้มเด็จพระบรมไตรโลกเจ้า ไปเสวย
ราชสมบัติเมืองพิศณุโลก แดตรัสให้พระเจ้าแผ่นดินเสวยราชสมบัติ
พระนครศรีอยุธยา ทรงพระนามส้มเด็จพระราชา ครองนี้มหา
ราชท้าวถูกยกพลมาเอาเมืองสุโขไทย จึงส้มเด็จพระบรมไตรโลกเจ้า
แดส้มเด็จพระอินทราชาเสด็จไปกันเมือง แดส้มเด็จพระราชาเจ้า
ศัทัพพระญาเดียนแตก . แดทัพท่านมาปะทัพหมื่นนคร แดท่านได้ชน
ข้างด้วยหมื่นนคร แดครองนี้เป็น โกลาหลใหญ่ แดข้าศึกดาวทัง
สี่ข้างเข้ารุมเอาข้างพระที่นั่งข้างเดียนั้น ครองนี้ส้มเด็จพระอินท
ราชาเจ้าต้องบั้นณพระภักตร์ แดทัพมหาราชนั้นเลิกกลับคืนไป.

ศักราช ๘๒๖. ออกศึก สมเด็จพระบรมไตรโลกเจ้า สร้าง
พระวิหารวัดสุปัฏมณี.

ศักราช ๘๒๗ รกาศก สมเด็จพระบรมไตรโลกเจ้าทรงพระ
ผนวชนวัดสุปัฏมณีได้ ๘ เดือน แล้วลาพระผนวช.

ศักราช ๘๓๐ ชวศก ครั้นนั้นมหाराชท้าวบุญซิงเอาเมือง
เชียงใหม่แก่ท้าวตูก.

ศักราช ๘๓๓ เถาะศก ได้ช้างเผือก.

ศักราช ๘๓๕ มะโรงศก พระราชสมภพพระราชโอรสท่าน.

ศักราช ๘๓๕ มะเส็งศก หมื่นนครได้ออกเอาทองพระเจ้าดง
มาหุ้มดาบ.

ศักราช ๘๓๖ มะเมียศก เสด็จไปเอาเมืองขเดียง.

ศักราช ๘๓๗ มะแมศก มหาราชขอมาเป็นไมตรี.

ศักราช ๘๓๘ ระกาศก แรกตั้งเมืองนครไทย.

ศักราช ๘๔๓ กุญศก พระสี่ทราขเตโชเถิงแก่กรรม.

ศักราช ๘๔๒ ชวศก พระยาดำนช้างเถิงแก่กรรม แต่
พระราชทานให้อภิเศกพระยาชัยจาวเป็นพระยาดำนช้างแทน.

ศักราช ๘๔๔ ขาดศก ท่านให้เล่นการมหรศพ ๓๕ วัน
ฉลองพระศรีรัตนมหาธาตุ แล้วจึงพระราชนิพนธ์มหาชาติคำหลวง
จบบริบูรณ์.

ศักราช ๘๔๕ เถาะศก สมเด็จพระบรมราชาเจ้า เสด็จไป
วังช้างค้ำบดไทรย่อย.

ศักราช ๘๔๖ มะโรงศก สมเด็จพระเชษฐาธิราชเจ้าแต่สมเด็จพระ
ราชโอรสสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า ทรงพระผนวชทั้ง ๒ พระองค์.

ศักราช ๘๔๗ มะเส็งศก พระราชโอรสท่านดาพระผนวช
แต่ประภิชฐานพระองค์นั้น ไว้ในเค็พระมหาอุปราช.

ศักราช ๘๔๘ มะเม็ยศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า
ไปวังข้างตำบลสาธุทิบุรณ์.

ศักราช ๘๔๘ มะแมศก ท้าวมหาธาตุพิราไชย.

ศักราช ๘๕๐ วอกศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า เสด็จ
ไปเอาเมืองทวาย แต่เมื่อจะเสียเมืองทวายนั้นเกิดอุบาทว์เป็นหลาย
ประการ โคศกถูกควหนึ่งเป็นแปดเท้า ไก่ฟักไข่ออกตัวหนึ่งเป็น
สี่เท้า ไก่ฟักไข่ออกตัวหนึ่งเป็นหกตัว หนึ่งเข้าสำนางอกเป็นใบ
หนึ่งใบมีเดียนั้น สมเด็จพระบรมไตรโลกเสด็จมณฑลเมือง
พิษณุโลก

ศักราช ๘๕๒ จอศก แรกให้ยกกำแพงเมืองพิไชย.

ศักราช ๘๕๓ กุญศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้ามณฑล
จึงสมเด็จพระเชษฐาธิราชเจ้าด้วยราชสมบัติพระนครศรีอยุธยา ทรง
พระนามสมเด็จพระรามธิบดี.

ศักราช ๘๕๔ ชวตศก ประภิชฐานมหาอุปพระบรมธาตุ
สมเด็จพระบรมไตรโลก แต่สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า.

ศักราช ๘๕๘ มะโรงศก ท่านประพฤติกการเบญจาพิชพระองค์
ท่าน แต่ให้เกณฑ์การศึกกำบรวพ.

ศักราช ๘๕๘ มะเส็งศก ท่านให้ทำการปฐมกรรม.

ศักราช ๘๖๓ มะแมศก แรกสร้างพระวิหารวัดศรีสรรเพชร.

ศักราช ๘๖๒ วอกศก สมเด็จพระรามธิบดีเจ้า แรกให้หล่อ
พระพุทธรเจ้าพระศรีสรรเพชร แต่แรกหล่อในวัน ๑๖ ค่ำ ๕
ครั้น

ถึงศักราช ๘๐๕ ฤกษ์ศก วัน ๖^{๓๖} ๘ คำฉลองพระพุทธเจ้าพระศรี
ธรรมเพชร คณาพระพุทธเจ้า^๕นั้น แต่พระบาทถึงยอพระศรี^๕มี^๕
สูงได้ ๘ วา พระภักตร^๕นั้นยาวได้ ๕ ศอก กว้างพระภักตร^๕นั้น ๓
ศอก แดพระอร^๕ระ^๕นั้นกว้าง ๓๓ ศอก แดทองหล่อพระพุทธเจ้า^๕นั้น
หนัก ๕ หมื่น ๓ พันชั่ง ทองคำหุ้ม^๕นั้นหนักสองร้อยแปดสิบหกชั่ง
ข้างหน้านั้นทองเนื้อ ๗ น้ำสองวา ข้างหลัง^๕นั้นทองเนื้อ ๖ น้ำสองวา.

ศักราช ๘๐๗ ฤกษ์ศก วัน ๓^{๓๕} ๓๓ คำ เพลารุ่งแล้ว ๘^๕ขึ้น
๓ ฤกษ์ ๘ ฤกษ์ สมเด็จพระรามาชิบที เด็จไปเมือง น(กร)
ดำ(ทางไ้) เมือง.

ศักราช ๘๑๖ ขาดศก ครั้งสมเด็จพระรามาชิบทีสร้างพระศรี
ธรรมเพชร ด้วยราชสมบัติ แรกตำราพิไชยสงครามระรอก
(ทำสารบาญ) ฐี พระราชดำฤทธิทุกเมือง.

ศักราช ๘๑๖ ขาดศก (กรัง) นั้นเห็น (งา) ข้างคั้นเจ้าพระญา
ปราบแตกข้างขวาไป อึ่งในเคื่อน (นั้นมิผู้ทอ^๕บ^๕ตร) สมเทห์
(กรัง^๕นั้น^๕ให้) ข่าขุนนางเสียมาก.

ศักราช ๘๑๗ (ระภาคก) ขึ้นทั้งปวง
อนึ่งแผ่นดินไหวทุกเมือง แดวแดงเกิดอุบาทว์เป็นหลายประการ กรัน
รุ่ง^๕มี^๕ขึ้น^๕ศักราช ๘๑๘ ๑๐๓๓ (เข้าดารพง) เป็น ๓ ทนานคอง^๕ห้อง
เบียบปร^๕ร้อย เกียนหนึ่งเป็นเงินชั่งหกคำตั้ง กรัง^๕นั้น
ประชิษฐานสมเด็จพระพุทธางกูรเจ้าในที่อุปราช แดให้เด็จ^๕ขึ้น^๕ไป
ครองเมืองพิศณุโลก.

ศักราช ๘๑๙ ฤกษ์ศก เห็นอากาศนิมิตรเป็นอินท^๕ษ^๕น^๕แต่^๕ภิก^๕
ห^๕ร^๕ค^๕ี่^๕ผ่าน^๕อากาศ^๕มา^๕ภิก^๕ษ^๕า^๕ภ^๕าย^๕พิ^๕ม^๕ี^๕พร^๕ร^๕ณ^๕ชา^๕ว
วัน ๓^{๓๖} ๓๒ คำ

สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าเดโชพระที่นั่งหอพระ ครั้นค่ำลงวัน (นี้)

สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าฉันทพาน จึงสมเด็จพระอาทิตย์เจ้าเสวยราช

สมบัติพระนครศรีอยุธยา ทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธางกูร.

ศักราช ๘๘๕ มะเส็งศก สมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธางกูร

เจ้าฉันทพาน จึงสมเด็จพระราชกุมารโตเสวยราชสมบัติ.

ครั้นถึงศักราช ๘๘๖ มะเมียศก พระราชกุมารท่านนั้นเปนเหตุ

จึงให้ราชสมบัติแก่พระไชยราชาธิราชเจ้า.

ศักราช ๘๙๐ จอศก แรกให้พูนดินวัดชีเชียงในเดือนหกนั้น

แรกสถาปนาพระพุทธเจ้าตพระเจ้ายี่ ถึงเดือน ๓๓ เสด็จไปเชียง

ไทรเชียงกราน ถึงเดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาค่ำประมาณยาม

หนึ่งเกิดลมพายุพัดหนักหนา แดคอเรือข้ามแก้วแดนเมืองมานั้นหัก

แดเรือไทรแก้วนั้นทลาย อนึ่งเมื่อเสด็จมาค้เมืองกำแพงเพชร นั้นว่า

พระญานารายณ์คิดเป็นขบถ แดให้กุมเอาพระญานารายณ์นั้นฆ่าเสียใน

เมืองกำแพงเพชร.

ศักราช ๘๙๗ มะเส็งศก วัน ๕ ๖ ๗ ค่ำ สมเด็จพระไชย

ราชาธิราชเจ้าเสด็จไปเชียงใหม่ ให้พระญาพิศณุโลกเปบทัพหน้า

แตกพลออกตั้งทัพไชยคำบดบางบาน ณวัน ๗ ๖ ๗ ค่ำ จึงยกทัพ

หลวงจากที่ทัพไชยไปเมืองกำแพงเพชร ถึงณวัน ๓ ๖ ๗ ค่ำ เสด็จ

ออกตั้งทัพไชยณเมืองกำแพงเพชร ณวัน ๓ ๖ ๗ ค่ำ ยกทัพ

ไปตั้งเชียงทอง แด้วยกไปตั้งณเมืองเชียงใหม่ ถึงณวัน ๓ ๖ ๗ ค่ำ

ทัพหลวงเสด็จกลับคืนจากเมืองเชียงใหม่ ถึงวัน ๕ ๖ ๗ ค่ำ

ทัพหลวงถึงเมืองกำแพงเพชร แด้วจึงเสด็จมายังพระนครศรีอยุธยา

ฝ่ายพระนครศรีอยุธยานั้นในวัน ๕ ๖ ๓ ค่ำ เกิดเพลิงไหม้ถึง ๓ วัน

จึงนับได้ แต่จึงมีบาญชีเรือนเพลิงใหม่นั้น ๓๐๐๕๐ เรือน ณวัน ๓ ๓ ๒
 คำ สมเด็จพระไชยราชาธิราชเจ้า เสด็จไปเมืองเชียงใหม่
 แต่ให้พระญาพิศณุโลกเป็นทัพหน้า แยกทัพหลวงเสด็จไปเมืองกำแพง
 เพ็ชร แรมทัพหลวงอยู่ ณเมืองกำแพงเพชรนั้นเดือนหนึ่ง เถึง
 ณวัน ๕ ๓ ๓ คำ เสด็จออกตั้งทัพไชย เถึงณวัน ๑ ๓ ๓ คำ จึงยก
 ทัพหลวงเสด็จไปเมืองเชียงใหม่ แต่ณวัน ๓ ๓ ๕ คำ ทัพเมืองลำพูน
 ไชย วัน ๖ ๓ ๕ คำ มีอุบาทว์เห็นแต่อกคิคืออยู่ ณประตูบ้านแถวเรือน
 แดงวัดทั้งปวง ในเมืองนอกเมืองทั่วทุกตำบล เถึงณวัน ๒ ๓ ๕ คำ
 ยกทัพหลวงเสด็จจากเมืองเชียงใหม่ มายังพระนครศรีอยุธยา.

ศักราช ๘๐๘ มะเมียศกเดือน ๖ นั้น สมเด็จพระไชยราชา
 ธิราชเจ้าณฤพาน จึงสมเด็จพระเจ้าเอกทัศพระราชกุมาร ท่าน
 เสวยราชสมบัติพระนครศรีอยุธยา ในบั้นนั้นแผ่นดินไหว.

ศักราช ๘๑๐ วอกศก วัน ๗ ๕ ๕ คำ เสด็จออกสำเนาให้
 ชนช้าง แดงช้างพระญาไฟนั้นหักเป็น ๓ ท่อน หนึ่งอยู่ ๒ วันช้าง
 ตันพระฉัททันต์ ได้ร้องเป็นเสียงสังข์ หนึ่งประตูโพษณคร้องเป็น
 อุบาทว์ เถึงวัน ๑ ๕ ๘ คำ สมเด็จพระเจ้าเอกทัศเป็นเหตุ จึง
 ขุนชินราชไกรราชสมบัติ ๕๖ วัน แต่ขุนชินราชแต่แม่ญิวศรีสุภาจันทร์
 เป็นเหตุ จึงเชิญสมเด็จพระไชยราชาธิราชเสวยราชสมบัติ ทรง
 พระนามสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แต่กรั้นเสวยราชสมบัติได้ ๗ เดือน
 พระยาหงษาบังเสวกี ยกพมมายังพระนครศรีอยุธยาในเดือน ๕ นั้น
 เมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเจ้า เสด็จออกไปรบศึกหงษานั้น สม
 เด็จพระองค์มเหยี่ แต่สมเด็จพระเจ้าดุกะเชยพระราชนุตรี เสด็จ
 ทรงช้างออกไปโดยเสด็จด้วย แต่เมื่อได้รับศึกหงษานั้น ทัพหน้า

แตกมาปะทะพหลวงเป็น โกลาหลใหญ่ แดสมเด็จพระองค์สมเด็จพระอมหะสิ แดสมเด็จพระเจ้าตุกเชอพระราชบุตรนั้น ได้รับท่วยข้าศึกถึงสิ้นชนม์กับคอข้างนั้น แดศึกหงษาครั้งนั้น เลี้ยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า แดสมเด็จพระเจ้าตุกเชอพระราเมศวรไปแก่พระยาหงษา แดจึงเอาพระยาปราบแฉข้างต้นพระยานุภาพ ตามไปส่งให้พระยาหงษาถึงเมืองกำแพงเพชร แดพระยาหงษาจึงส่งพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้าสมเด็จพระราเมศวรเจ้า มายังพระนครศรีอยุธยา.

ศักราช ๘๓๓ รกาศก ฅวัน ๗ ๓ ๒ ค่ำ ใ้ข้างเผือกพลายตำบตบ้ำตนาวศรีสูง & คอกมีเศษ ชื่อปัจจันนาเคนทร์ ครั้งนั้นแรกให้ก่อกำแพงพระนครศรีอยุธยา.

ศักราช ๘๓๒ จอศกเดือน ๘ ขึ้น ๒ ค่ำ ทำการพระราชพิธีปฐมกรรมสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเจ้าตำบตบ้ำตง พระกรรมวาจาเป็นพฤตมิบาศ พระพิเชษฐุเป็นอัยญาจารย์ พระอินโทรมเป็นกรรมการ.

ศักราช ๘๓๕ ชวศกคถ ครั้งนั้นให้แปลงเรือแซเป็นเรือไชยเดหหัวสัตว์.

ศักราช ๘๓๕ ฉตุศกเดือน ๗ นั้น แรกทำการพระราชพิธีมัธยมกรรมสมเด็จพระมหาจักรพรรดิตำบตไชยนาทบุรี.

ศักราช ๘๓๖ ชาตศก เลี้ยไปวังข้างตำบตบางตมุง ใ้ข้างพลายพัง ๖๐ ซ้าง หนึ่งในเดือน ๓๒ นั้น ใ้ข้างพลายเผือกตำบตบ้ำกาญจามบุรีสูง & คอกมีเศษ ชื่อพระภเสนโทรม.

ศักราช ๘๓๗ เถาะศก ฅวัน ๒ ๗ ๗ ค่ำ ใ้ข้างเผือกพลายตำบตบ้ำเพชรบุรี สูง (ตั้งศอกกับหนึ่งข้างชื่อพระ) แก้วทรงบาตร

ศักราช ๘๓๗ มะโรงศกเดือน ๓๒ (แต่ทัพ ไปดแวก) พระยาองค์สุวรรณโลกเป็นพหลวง ถือพด ๓ (๐๐๐๐ ให้พระ) มหามนตรีถือ

อาชญาสิทธิ์ พระมหา (เทพกษัตริย์ เกียน ๓๓.....) ฝ่ายทัพเรือใช้พระ
 ญาเขวเป็นนายกอง ครั้นนั้นถมพิชชก ทัพเรือมีทัพบก แดพระญาราม
 ดักษณ (ซึ่ง) เกณฑ์เข้าทัพบกนั้น เข้าบุกทัพในกลางคืน แดทัพพระ
 ญารามดักษณนั้นแตกมาปะทัพใหญ่ ครั้นนั้นเสียดพระญาองค์สวรรค์โลก
 นายกองแต่ข้างน้ำรัพตมาก.

ศักราช ๘๓๘ มะเสงศก วัน ๓ ฎี ๕ คำ เกิดเพลิงไหม้ใน
 พระราชวังมาก หนึ่งในเดือน ๓ นั้นทำการพระราชพิธีอาภิวาภิเศก
 แดทำการพระราชพิธีอินทราภิเศกในวังใหม่ หนึ่งเดือน ๕ นั้น พระ
 ราชทานตัดคคมหาทาน แดให้ช้างเผือกพระราชทานมีทองเชิง
 เงิน ๕ เท่าช้างนั้น เปนเงิน ๓๖๐๐ บาท แดพระราชทานรถ ๘ รด
 เทียมด้วยม้า แดมีนางสำหรับรถนั้นเสมอรถ ๘ นาง หนึ่งในเดือน
 ๘ นั้น เสด็จไปวังข้างตำบลโครกพระ ได้ช้างพตายพัง ๖๐ ช้าง.

ศักราช ๘๓๓ มะแมศก เสด็จไปวังข้างตำบลแสนตอ ได้
 ช้างพตายพัง ๕๐ ช้าง.

ศักราช ๘๔๒ วอกศก เสด็จไปวังข้างตำบลวัดใต้ ได้ช้าง
 พตายพัง ๕๐ ช้าง หนึ่งอยู่ในวัน ๗ ฎี ๓๒ คำได้ช้างเผือก แดตา
 ช้างนั้นมีไต่เป็นเผือก แดถูกคิดมาด้วยตัวหนึ่ง.

ศักราช ๘๕๓ รกาศก พระศรีศักราชอยู่วัดมหาธาตุ แด
 หนีออกไปอยู่ตำบลม่วงมกแดง แดพระสังฆราชวัดป่าแก้วให้ฤกษ์แก่
 พระศรีศักราชให้เข้ามาเข้าพระราชวัง หนึ่งวัน ๘ ฎี ๘ คำ ครั้น
 พระญาสี่หาราชเท โสเปนโทษรับพระราชอาชญาอยู่ แดพระญาสี่หาราช
 เท โสจึงให้ ไปว่าแก่พระศรีศักราชว่า ครั้นพวันพระแต่จะให้ตั้งพระราช
 อาชญาฆ่าพระญาสี่หาราชเท โสเสีย แดขอให้เร่งยกเข้ามาให้ทันแต่

ในวันพระนั้น แดพระศรีคีตย์จึงยกเข้ามาแต่ในวัน ๕ ๖ ๗ ค่ำ เพลา
เย็นนั้นมาแต่กรุง ครั้นรุ่งขึ้นในวันพระนั้น พระศรีคีตย์เข้าพระราช
วังโคกกรงหนไก พระศรีคีตย์มีวณภาพในพระราชวังนั้น ครั้นแต่รู้ว่า
พระสังฆราชบำแก้วให้ฤกษ์แก่พระศรีคีตย์เป็นแม่นแล้วไซ้ ก็ให้เอา
พระสังฆราชบำแก้วไปฆ่าเสีย.

ศักราช ๘๒๔ จอศก เสกข์ไปวังข้างตำบลไทรน้อย ได้
ข้างพลายพัง ๘๐ ช้าง

ศักราช ๘๒๕ กุญรัก พระเจ้าหงษามิพัตรยกพลลงมาใน
เดือน ๑๒ นั้น ครั้นถึงวัน ๑ ๒ ค่ำ พระเจ้าหงษาได้เมือง
พิศณุโลก ครั้นนั้นเมืองพิศณุโลกเข้าแพง ๓ สักค้อมาท หนึ่งคน
ทั้งปวงเกิดทรพิษตายมาก แดพระเจ้าหงษาจึงได้เมืองฝ่ายเหนือทั้งปวง
แล้วจึงยกพลลงมายังกรุงพระนครศรีอยุธยา ครั้นนั้นฝ่ายกรุงพระ
มหานครศรีอยุธยาออกเป็นพระราชไมตรี แดสมเด็จพระมหา
กระษัตริย์เจ้า ทั้ง สอง ฝ่าย เสกข์มา ทำสัตยาภิษฐาน หลั่งน้ำดี โน ทก
ตำบลวัดพระเมรุ แล้วจึงพระเจ้าหงษาขอเอาสมเด็จพระเจ้าตาก
พระรามเศรษฐีเจ้า แดข้างเผือก ๕ ช้างไปเมืองหงษา ครั้น
พระยาศรีสุรค่านพระญาคานี่มาช่วยการศึก พระญาคานี่นั้นเป็นขบถ
แด่ขุนชาวนานี่ทั้งปวงเข้าในพระราชวัง ครั้นแต่เข้าในพระราชวังได้
เอาข้างเผือกมาขี้นอยู่ ณ ท้องสนาม แล้วจึงตั้งช้างออกไปณทาง
ตะแดงแกง แดชาวพระนครเอาพวนชิงไว้ค้อมบด้วยชาวนานี่ ๆ นั้น
ตายมาก แดพระญาคานี่นั้นตั้งสำภาหั้นไปรอก ในปีเดียวกันนั้น
พระเจ้าล้านช้างให้พระราชดำรมาถวาย ว่าจะขอสมเด็จพระเจ้าตากขอ
พระเทพกระษัตริย์เจ้า แดทรงพระกรุณาพระราชทานแก่พระเจ้าล้านช้าง

แต่ครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าตากฯ ขอ พระเทพกระษัตริเจ้าทรงพระประศวร
 จึงพระราชทานสมเด็จพระเจ้าตากฯ ขอ พระแก้วฟ้าพระราชบุตร ให้
 แก่พระเจ้าล้านช้าง.

ศักราช ๘๒๖ ชวศก พระเจ้าล้านช้าง จึงให้เชิญ สมเด็จพระ
 พระแก้วฟ้าพระราชบุตร ลงมาตั้งยังพระนครศรีอยุธยา แล้วจะ
 ขอสมเด็จพระเจ้าตากฯ ขอ พระเทพกระษัตริเจ้านี้ แต่จึงพระราชทาน
 สมเด็จพระเทพกระษัตริเจ้า ไปแก่พระเจ้าล้านช้าง ครั้งนั้นพระเจ้าหงษา
 รู้เนื้อความทั้งปวงนั้น จึงแต่งทัพมาข่มอยู่กลางทาง แลออกชิงเอา
 สมเด็จพระเทพกระษัตริเจ้าได้ ไปถวายแก่พระเจ้าหงษา หนึ่งใน
 บันนั้น หน้าตารุงพระนครศรีอยุธยาขึ้นน้อยนัก.

ศักราช ๘๓๐ มะโรงศกในเดือน ๑๒ นั้น พระเจ้าหงษายกพล
 มาแต่เมืองหงษา ครั้นถึงวัน ๖ ค่ำ พระเจ้าหงษามาถึง
 กรุงพระนครศรีอยุธยา ตั้งทัพตำบลหมื่นพล แลเมื่อศึกหงษา
 เข้าล้อมพระนครศรีอยุธยาขึ้น สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเจ้าทรง
 พระประศวรนฤพาน แต่ครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าตากฯ ขอ พระมหินทรา
 ธิราช ครั้นได้หน้าพาการศึก แต่พระเจ้าตากฯ ขอ พระศรีเสาว
 นั้น ครั้นได้เอาพระไทยได้ แต่เสด็จไปบัญชาการที่จระกษาพระนครทุกวัน
 ครั้นแต่สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้า ครั้นรู้ว่าพระเจ้าตากฯ ขอ พระศรี
 เสาวเสด็จไปบัญชาการศึกทุกวันทั้งนั้นก็มีไว้พระไทย ก็ให้เอาพระ
 เจ้าตากฯ ขอ พระศรีเสาวนั้นไปฆ่าเสียณวัดพระราม.

ครั้งนั้นการศึกซึ่งจะรักษาพระนครนั้นก็กตายนลง ครั้นถึง
 ศักราช ๘๓๓ มะเส็งศก ณวัน ๑๑ ค่ำ เพดาร์ุ่งด้วยประมาณ
 ๓ นาฬิกาก็เสียกรุงพระนครศรีอยุธยาแก่พระเจ้าหงษา ครั้นถึง

วันที่ ๖ ๆ ๓๒ คำ ทำการปราบทมิฬก ส้มเด็จพระมหากษัตริย์
ราชาธิราชเจ้า เสด็จราชสมบัติกรุงพระนครศรีอยุธยา อึ่ง
เมื่อพระเจ้าหงษาเสด็จกลับขึ้นไปเมืองหงษาให้ พระเจ้าหงษาเอา
สมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าขึ้นไปด้วย.

ศักราช ๘๓๒ มะเมีย ๑๓ พระยาตะแวงยกพลมายังพระนครศรี
อยุธยา พระยาตะแวงขึ้นช้างทำบดรามพิหาร แต่ใจรับพุ่งกัน
แต่ชาวใหม่เมืองพระนครยังไม่ออกไป ต้องพระญาจัมปาธิราชตาย
กับคอช้าง ครึ่งนั้นเกิดพระยาตะแวงเลิกทัพกลับไป ในนั้น
บ้านกรุงพระนครศรีอยุธยามาก.

ศักราช ๘๓๓ มะแม ๑๓ หน้าอ้อย อึ่งสมเด็จพระนารายณ์
บพิตรเป็นเจ้า เสด็จขึ้นไปด้วยราชสมบัติเมืองพิศณุโลก.

ศักราช ๘๓๔ อดิศก หน้าอ้อยนัก.

ศักราช ๘๓๕ รกาศก หน้าอ้อยเปนมัยม.

ศักราช ๘๓๖ อดิศก หน้ามากนัก ครึ่งนั้นสมเด็จพระเจ้าตาก
ทรงพระประชวรทรพิษ.

ศักราช ๘๓๗ กุญศก พระยาตะแวงยกทัพเรือมายังพระนครศรี
อยุธยา ในวันที่ ๘ ๆ ๓ คำนั้น ชาวเมืองตะแวงตั้งทัพเรือตำบล
พระนางเชิง แต่ใจรับพุ่งกัน ครึ่งนั้นเกิดตะแวงด้านมิได้เลิกทัพ
กลับไป แต่จับเอาคนเมืองบักซ์ได้ ไปครึ่งนั้นมาก ในนั้นหน้า
ณกรุงศรีอยุธยาน้อย.

ศักราช ๘๔๐ ขาดศก พระยาตะแวงต่างทัพให้มาเอาเมืองเพ็ชรบุรี มี
ไต่เมืองและชาวตะแวงนั้นกลับไป ครึ่งนั้นพระญาจันจันตุหนีมาแต่เมือง
ตะแวงมาสู่พระราชสมภารกษัตริย์อยู่มาพระญาจันจันตุก็หนีกลับไปเมือง

ศักราช ๘๕๒ มโรงศก รัอกำพรกรุงพระนครออกไปตั้งถึง
ริมแม่น้ำ.

ศักราช ๘๕๓ มะเส็งศก ญาณประเชียรเวียนตำรากรมแลวิก
ปนขบด คนทั้งปวงล้มเข้าด้วยมาก แยกมาจากเมือง
ทพบุรี แลยื่นข้างอยู่ตำบลหัวศรี แลนครเทศกหนึ่งอยู่ใน
เมืองนั้น ยิงปืนออกไปกองญาณประเชียรตายกับราช้าง แลใน
ปีนั้นก็มีหนังสือมาแต่เมืองหงษา ว่ามีมะเสงตรีนีศกนี้ชื่ออีกมาศมีใ้
ฝ่ายกรุงพระนครศรีอยุธยาชื่ออีกมาศ หนึ่งในวัน ๘ ๙ ๒ คำ
รู้ข่าวมาว่าพระเจ้าหงษาณอุพาท หนึ่งในเดือน ๓ นั้น พระญาณะแว
ยกพลมาเมืองเพชรบุรี ครั้งนั้นเดียเมืองเพชรบุรีแก่พระญาณะแว.

ศักราช ๘๕๔ มะเมียศก พระญาณะแวกแต่งทัพให้มาจับคนปล่าย
ค่านควนออก

ศักราช ๘๕๕ มะแมศก ครั้งนั้นเกิดเพลิงไหม้แต่จวนกดาโหม
แลเพลิงนั้นตามไปถึงในพระราชวัง แลตามไหม้ไปเมืองท้ายเมือง
ครั้งนั้นรู้ข่าวมาว่า ข้างหงษาทำทางมาพระนครศรีอยุธยา.

ศักราช ๘๕๖ วอกศก ครั้งนั้นสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้า
เสวยราชสมบัติณเมืองพิศณุโลก รู้ข่าวมาว่าพระเจ้าหงษากับพระ
เจ้าอองวะผิกกัน ครั้งนั้นเสด็จไปช่วยการศึกพระเจ้าหงษา แล
อยู่ในวัน ๕ ๖ ๕ คำ ข้างต้นพลายด้วดีจิมกต แลข้างต้นพลาย
แก้วจักรรัตนชนกัน แลเงาข้างต้นพลายด้วดีจิมกตอยู่ข้างซ้าย แล
โหรทำนายว่าห้ามยาตรา แลมีพระราชโองการตรัสว่า ใ้ตัดกบถ
การนั้นเสร็จแล้ว จึงเสด็จพยุหยาตราไป ครั้นถึงณวัน ๕ ๖ ๕ คำ
เสด็จออกตั้งทัพไชยตำบลวัดขมท้ายเมืองกำแพงเพชร ในวันนั้นแผ่น

คืนไหว แล้วจึงยกทัพหลวงเสด็จไปเถลิงเมืองแครง แล้วจึงทัพหลวง
 เสด็จกลับคืนมาพระนครศรีอยุธยา ฝ่ายเมืองพิษณุโลกนั้นอยู่ใน
 วัน ๕ ๗ ๓๐ ค่ำ เกิดอศักรวิเศษหน้าชายหัวเมืองพิษณุโลกนั้นในวัน
 ขึ้นสูงกว่าพื้นน้ำนั้น ๓ ศอก อนึ่งเห็นสัตว์ภาพผู้หนึ่งหน้าประตูกหน้า
 ช้าง แดทรงสถันฐานประตูกองช้างแด่หน้าใหญ่ นิ่งอยู่ ณ วัดประตูก
 หัวเมืองพิษณุโลก อนึ่งช้างใหญ่ตัวหนึ่งยืนอยู่ ณ ที่ซึ่งตำนานนั้นอยู่
 ก็ล้มตงตายกับที่บัดเดียนั้น อนึ่งเห็นคักแต่นบินมาณอากาศเป็น
 อ้นมาก แดบังแสงพระอาทิตย์มาแล้วก็มีนกระจกกระจายสูญไป
 ในปีเดียนั้นให้ทหารหัวเมืองเหนือหังปวงลงมายังกรุงพระนครศรีอยุธยา
 ในปีเดียนั้นพระเจ้าหงษาให้พระเจ้าสาวถี้ แดพระญาพิสมัยยกพล
 ลงมายังกรุงพระนคร แดณวัน ๕ ๗ ๒ ค่ำ เพลาเที่ยงคืนแล้ว
 ๒ นาฬิกา ๘ บาท เสด็จยกขบวนไปตั้งทัพตำบลสามชอง
 ครั้นนั้นเค็กหงษาแตกพ่ายหนีไป อนึ่งม้าตัวหนึ่งตกถูกแเด่ศีรษะ
 ม้านั้นเป็นศีรษะเดียว แต่ตัวมันนั้นเป็น ๒ ตัว แดเท่านั้นตัวตะดี
 เข้าประตูกจึงศีรษะแก่กัน.

ศักราช ๘๘๗ ระกาศก พระเจ้าสาวถี้ยกพลลงมาครั้งหนึ่งเล่า
 ตั้งทัพตำบลตะเกษ แดตั้งอยู่แต่ณเดือนนี้ถึงเดือนสี่ ครั้นถึง
 วัน ๕ ๗ ๕ ค่ำ เวดารุ่งแล้ว ๕ นาฬิกาบาท เสด็จยกขบวนตั้งทัพ
 ไชยตำบลหม่มพถี้ แดณวัน ๘ ๗ ๕ ค่ำ เสด็จจากทัพไชยโดยทาง
 ชดमारคไปทางป่าโมก มีนกระตุงบินมาทังซ้ายขวาเป็นอ้นมาก
 นำหน้าเรือพระที่นั่งไป ครั้นถึงวัน ๕ ๗ ๕ ค่ำ เสด็จทรงช้าง
 พระที่นั่งพ่ายมงคตทวีปออกทางข้างม้าทั้งปวงอยู่ณริมน้ำ แดพระ
 อาทิตย์ทรงกอดพระศรีมิ่งมณีนั้นส่องลงมาตองข้างพระที่นั่ง มีทรง

ตั้งฐานประคองจากตมหนักข้างพระที่นั่ง ครั้นนั้นคหบดีพระเจ้า
 ดาวดึงส์ตั้งอยู่ ค่ำบดสะเกษนั้นแตกพ่ายไป ในปีเดียวกันมหาอุปราชา
 ยกพลมาโดยทางกำแพงเพชร ตั้งทำนุอยู่ที่นั่น.

ศักราช ๘๔๘ จชก ๓๒ ก่ำ พระเจ้าหงษา
 งามจัดมายกพลลงมาถึงกรุงพระนคร ๓๒ ก่ำ แดพระ
 เจ้าหงษาเข้าล้อมพระนคร แดคหบดีค้ำบดชนอนปากคู แดคห
 มหาอุปราชาตั้งชนอนบางคานา. แดคหบดีทั้งปวงนั้นก็ตั้งรายกันไปล้อม
 พระนครอยู่ แดครั้งนั้นได้รับพุ่งกันเป็นสามารถ แดพระเจ้าหงษา
 เด็กทัพขึ้นไปในศักราช ๘๔๘ นั้น ๓๒ ก่ำ ๕ ค่ำ เสด็จโดย
 ทางชลมารคไปตีทัพมหาอุปราชา อันตั้งอยู่ชนอนบางคานานั้น
 แตกพ่ายลงไปตั้งอยู่ ณบางกระดาน ๓๒ ก่ำ ๖ ค่ำ เสด็จพระราช
 ค่ำเนิรออกไปตีทัพมหาอุปราชา อันตั้งไปตั้งอยู่ ณบางกระดานนั้น
 แตกพ่ายไป ๓๒ ก่ำ ๗ ค่ำ เสด็จพระราชค่ำเนิรพยุหบาตราออก
 ตีทัพไชยณวัดเศฐ แดคหบดีค้ำชุกค้ำเป็นสามารถ ๓๒ ก่ำ ๗ ค่ำ
 เหาบั้นใหญ่ลงสำภาขึ้นไปยังเอาค่ายพระเจ้าหงษา ๆ ต้านมิได้ก็
 เด็กทัพไปตั้งณน้ำโมกใหญ่ ๓๒ ก่ำ ๘ ค่ำ เสด็จพระราช
 ค่ำเนิรออกไปตีทัพเจ้าเค็ก ๆ นั้นแตกพ่าย แดได้พันแห่งเจ้าเค็กเข้าไป
 จนค่ายพระเจ้าหงษานั้น ๓๒ ก่ำ ๘ ค่ำ เสด็จพระราชค่ำเนิรออก
 ตั้งเป็นทัพชุมนุมตมหนักพลี แดออกตีทัพเจ้าเค็ก ครั้นนั้นได้รับพุ่ง
 ตมหนักกับม้าพระที่นั่ง แดทรงพระแสงทวนแทงเหล่าทหารตาย
 ครั้นเจ้าเค็กแตกพ่ายเข้าค่าย แดได้พันแห่งเจ้าเค็กเข้าไปจนถึงนำค่าย
 ๓๒ ก่ำ ๙ ค่ำ เพศนาพิภพหนึ่งจรรุ่ง เสด็จยกทัพออกไปตีทัพ
 พระญาณนคร ซึ่งตั้งอยู่ ณปากน้ำมุกเดานนั้น ครั้นนั้นเข้าตีทัพได้ถึง

ในค่าย แด้วเจ้าเกิดพ่ายหนีจากค่ายเจ้าเส็กเดี้ยตั้ง แดพระเจ้าหงษา
ก็เด็กทัพคืนไป แดพระญาดะแวกมาตั้งณบางชาย ครึ่งนั้นเด็จ
ออกไปรุมพดทั้งปวงณบางกระดาน เถิงวัน ๕ ๖ ค่ำ เพลาอุษาโยค
เส็กจยุหมาตราจากบางกระดานไปตั้งทัพไชยณชายเคือง แด้วเส็กจ
ไปดะแวก ครึ่งนั้นได้ช้างม้าผู้คนมาก.

ศักราช ๘๕๐ ชวรสก ๓ วัน ๒ ๖ ๓๒ ค่ำ แผ่นดินไหว.

ศักราช ๘๕๑ อดุสก เจ้าพงเบเนเกียนดะสิบกำลัง บิดตรา
พระญานารายณ์กำรับ ๓ วัน ๒ ๖ ๒ ค่ำ แผ่นดินไหว.

ศักราช ๘๕๒ ขาดสก ๓ วัน ๓ ๖ ๘ ค่ำ สมเด็จพระพุทธเจ้า
หลวงพระพฤคมาราชมฤพาน ๓ วัน ๓ ๖ ๓๒ ค่ำ มหาอุปราชา
ยกทัพมาโดยทางกาญจนบุรี ครึ่งนั้นได้ตัวพระญาพลิมคำบดตะเข้
สามพัน.

ศักราช ๘๕๔ มะโรงสก ๓ วัน ๒ ๖ ๓๒ ค่ำ อุปราชายกมา
แต่หงษานวัน ๓ ๖ ๓ ค่ำ เพลาช้างทันพระญาไชยานภาพตกออกมา
ใหญ่ประมาณ ๕ องคุลี ครั้นถึงเคือน้ำมหาอุปราชายกมาถึง
แดนเมืองสุพรรณบุรี แต่ตั้งทัพตำบลพังครุ ๓ วัน ๓ ๖ ๒ ค่ำ เพลารุ่ง
เด็ว ๕ นาฬิกา ๒ บาท เส็กจยุหมาตราโดยทางชลมารค พันไม้
รุ่มนามคำบดหัดมพดี ตั้งทัพไชยตำบลม่วงหวาน แดณวัน ๕ ๖ ๒ ค่ำ
เพลารุ่งเด็ว ๒ นาฬิกา ๘ บาท เส็กจยุหมาตราโดยทางสถลมารค
อนึ่งเมื่อใกล้รุ่งขึ้นวัน ๓๒ ค่ำนั้น เห็นพระธำมรงค์ธาตุภาฎิหารไป
โดยทางซึ่งจณต์จันนั้น เถิงวัน ๒ ๖ ๒ ค่ำ เพลารุ่งเด็ว ๕ นาฬิกา
๓ บาท เส็กจทรงช้างทันพระญาไชยานภาพ เส็กจออกรบมหา
อุปราชาคำบดหนองสเหว้ย ครึ่งนั้นมิได้สามลูกธนูมัดน้ำ(น้ำ)ฤกษ์

หน้อยหนึ่ง แต่เมื่อได้รบช้างแก้วมหาอุปราชาขึ้น ได้มเด็จพระนารายณ์พิศตรเป็นเจ้า ต้องบิณฑพระหัตถ์ช้างขวาหน้อยหนึ่ง ช้างเมื่อมหาอุปราชาซึ่งช้างออกมาอยู่ที่นั่น หมวกมหาอุปราชา ใสนี้ตกกลงถึงดิน แต่เอาคืนขึ้นใส่เด้า ครั้นนั้นมหาอุปราชาขาด คอข้างตายในที่นั้น แต่ช้างคันพระญาไชยานุภาพ ซึ่งทรงแต่ ได้ชนด้วยมหาอุปราชาและมีไชยชานะนั้น พระราชทานให้ ชื่อเจ้า พระญาปราบหงษา.

ศักราช ๒๕๕ มะเส็งศก วัน ๒ ๕ ๓๐ ค่ำ ได้ถึงเมืองพระมหา ปราสาท ครั้นนั้นทรงพระโกรธแก่มอญ ให้เอามอญเผาเสีย ประมาณ ๓๐๐ คนวัน ๒ ๖ ๒ ค่ำ เพลารุ่งแล้ว ๓ นาฬิกา ๖ บาท ได้ถึงพยุหบาตราไปหาเมืองตะแคง แต่กองทัพไชยคำบดบางซวด ได้ไปกรังนั้นได้ตัวพระญาศรีสุพรรณในวัน ๓ ๖ ๕ ค่ำนั้น.

ศักราช ๒๕๖ มะเมียศก ยกทัพไปเมืองสระโคก.

ศักราช ๒๕๗ มะแมศก วัน ๓ ๖ ๓ ค่ำ เพลารุ่งแล้ว ๓ นาฬิกา ๘ บาท ได้ถึงพยุหบาตราไปเมืองหงษา ครึ่งก่อนนั้นไม่ชมนามคำบดหล่มพดี ถึงทัพไชยคำบดม่วงหวาน ถึงวัน ๒ ๖ ๕ ค่ำ เพลาเที่ยงคืนแล้ว เข้าปล้นหงษามีได้ ทัพหลวงได้จึงกลับคืนมา.

ศักราช ๒๕๘ อออกศก วัน ๓ ๖ ๖ ค่ำ ดาวเหนือ ชุนจำเมือง รบดาวคำบดตะเคียนจวน แต่ณวัน ๕ ๖ ๓ ค่ำ ฝนตกหนักหนา ตามวันตุลฤกษ์ฝน.

ศักราช ๒๖๓ กุญศก วัน ๕ ๖ ๓๓ ค่ำ เพลารุ่งแล้ว ๒ นาฬิกา ๘ บาท ได้ถึงพยุหบาตราไปเมืองคงอุ พันไม้ชมนามคำบดหล่ม พดี ถึงทัพไชยคำบดวัดศาล แต่ในเดือน ๓๓ นั้นถึงกราบศ พระเจ้า

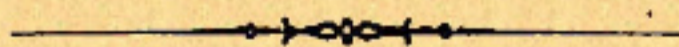
แต่ (ราชสีห์น้อย ไปราศี) คุลย์ ครั้นถึงวัน ๕ ๓๐ ๕ คำ เสด็จพระราช
 ดำเนิรถึงเมืองทองอยู่ แดทัพทดวงเข้าตั้งใกล้เมืองทองอยู่ประมาณ
 ๓๐ เส้น แดตั้งอยู่^๕ ที่นั้นสองเดือน ขาดอาหารพันกำลง^๕ ไพร่พลทั้ง
 ปวงตายด้วยอดอาหารเพนอันมาก ครั้นวัน ๕ ๖ ๖ คำ ทัพทดวง
 เสด็จจากดับคืนมายังพระนครศรีอยุธยา.

ศักราช ๘๖๓ ฤกษ์ศก เดือน ๘ เดือนเดียวนั้นมีสุริยุปราคา
 ในคืนวันพระอิศวรรแสดพระนารายณ์เป็นเจ้า ไปถวายพระพรพร้อม
 กันวันเดียวทั้ง ๕ กานหาม.

ศักราช ๘๖๔ ขาดศก เสด็จไปประพาศดพบูรี.

ศักราช ๘๖๕ เกาะศก ทัพพระ (เจ้า) ฝ่ายหน้าเสด็จไปเอา
 เมืองขอมได้.

ศักราช ๘๖๖ มะโรงศก วัน ๕ (๖ ๒) คำ เสด็จพยุหบาตรา
 จากป่าโมกโดยทางชลมารค แดพันไม้ข่มนามตำบลเอกราช
 ตั้งทัพไชยตำบลพระหล่อ วันนั้นเป็นวันอุณ แดเป็นสังกรานต์
 พระเสวร์ ไปราศีขมูเป็นองค์ ษาหนึ่ง ครั้นนั้นเสด็จพระราชดำเนิร
 ถึงเมืองหลวงตำบลทุ่งคอนแก้ว.

หมายเหตุ

เมื่อกำลังพิมพ์พระราชพงษาวดารนี้ อยู่ สมเด็จพระเจ้าสุทนต์
 เสด็จไปตรวจราชการหัวเมืองฝ่าย
 เหนือ ได้ประทานสำเนาอักษรจากแผ่นศิลาหน้ามณฑลพระพุทธรบาท
 จำลอง วัดจุฬามณีเมืองพิษณุโลกแก่หอพระสมุดวชิรญาณ จึง
 ได้คัดมาพิมพ์ไว้ ในที่สุดนี้ เพื่อประกอบความเข้ากับพงษาวดาร ดังนี้

ดุษฎีกราช ๔๔๖ บัณฑิตนักยัตร์อันคัมภีร์นั้น สมเด็จพระรามาชินดี
 ศรีบรมไตรโลกนาถบพิตร เป็นเจ้า ให้สร้าง อารามจุฬามณี
 ที่จะเสด็จออกทรงมหาภิเนษกรรม ขณะนั้นระอกราชทั้งสามเมืองคือ
 พระญาด้านข้างแฉมหาราชพระญาเชียงใหม่แด่พระญาหงสาวดี ชม
 พระราชศรัทธาก็แต่งเครื่องอัญเชิญบริวารให้มาถวาย.

ดุษฎีกราช ๔๒๗ บัณฑิตนักยัตร์ เดือนแปดขึ้นสิบสี่ค่ำ กรุงทวาร
 สมเด็จพระรามาชินดีศรีบรมไตรโลกนาถบพิตร เป็นเจ้า เสด็จทรงพระ
 เณวช แด่สมเด็จพระราชเอารด์ท่านกราบลงกับพระบาทแล้วก็สู่พระ
 ราชนทรยาน แด่ท่านก็ให้บวชพระสงฆ์ปริวัตรก่อนห้าพระองค์ แล้ว
 ท่านจึง ทรงเครื่อง บรรพชิต แด่พระสงฆ์ บวชโดยเสด็จทั้ง สี่คณะ ๒๓๕๘
 พระองค์ แต่สมเด็จพระรามาชินดีศรีบรมไตรโลกนาถบพิตรเป็นเจ้า
 ทรงพระเณวชอยู่ได้แปดเดือนสิบห้าวัน ครั้นถึงเดือนห้าสมเด็จพระ
 เอารด์ท่านแด่พฤตมาตย์ ทั้งหลายถวายบังคม ขออัญเชิญพระองค์เสด็จ
 ตามเณวช ช่วยครองราชฎกรกรมทั้งปวง ท่านก็เสด็จปริวัตรแล้ว
 ก็ต้องลงมายังกรุงพระมหานครศรีอยุธยา.

พุทธศักราชได้ ๒๔๒๒ ปีปลาย ๓๐ เดือน ๓ วันออกโทศก
 (จุลศักราช ๓๐๔๒) รุ่งเช้าห้าโมง หลวงสิทธิมหากเฝ้ารับพระราช
 โองการแต่หมื่นราชสังฆการีรับหมายรับฝ่าพระราชทาน ให้พระภ
 ษรรมไตรโลกนารถราชมุนีสัตว์วิสุทธิอาจารย์อธิการณอารามจุฬามณีตาม
 รอยพระพุทธบาท คัวยพระเศษสมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภาร
 ธรรมิกราชาธิราชเจ้าผู้ประเสริฐในภพมีพระโองการตรัสให้อนุญาต ให้
 ไปประดิษฐานไว้ ณ อารามวัดจุฬามณีเป็นที่นมัสการ แต่สมณะ
 พรหมณาจารย์แต่ประธาราชอุธธอนันโตม้านมัสการพระพุทธบาท แต่จึง
 พระราชทานแผ่นศิลาควรร (อุทฺตุนา) พระพุทธบาทแต่แผ่นศิลาแผ่นหนึ่งให้ตั้ง
 จากุณ พระราชวงษาวคตารแต่ พระราชตำรา แต่ กัดปลา ข้าพระจุฬามณีอัน
 ประจุพระเกษาแต่เป็นข้าพระพุทธบาท . ศุศักราช ๓๐๔๓ ปีระกาตรีนิศก
 วันศุกร์ขึ้นค่ำหนึ่งยามศุกร์ ๓๐ ขึ้นฤกษ ๒๓ รับพระพุทธบาทประดิษฐาน
 ไว้ ในมณฑป.

ตำนานนี้พิจารณาแล้ว แต่บิตกรรมมนุษย์คือสมุทพระศรี
 สุเรนทราชาธิบดี อภัยพิริยาพรหมเทพราชมาตยาธิบดี ศรีกิตติมุตต์มูพระ
 สุรสัตว์ตีประจำอักษรวัดดาวง (ขทนนวน) ศกเดือนอ้ายขึ้นสิบปีจกัรณนั
 ษัตร์ตรีนิศก จึงพระศรีธรรมเพ็ชร์สมเด็จพระรามราชาธิบดีศรีรัตนบรม
 มหาจักรพรรดิศวรราชาธิราชเมศวร ธรรมิกราชเค โสชัยบรมเทพาติเทพ
 ศรีภูวนาธิเบศร์โลกเชษฐวิสุทธิมกุฏพุทธางกูรบรมจักรพรรดิศวรธรรมิก
 ราชาธิราชอันประเสริฐ เสด็จอยู่ในพระที่นั่งศรีสุริยาศน์อมรินทร์ราช
 มหาสถาน โดยอุตราภิมุข จึงพระพิมลธรรมอนันตญาณสุทธ
 อุคฆมารชกระวีศรีสังฆบริณายก ตีบัญญัติธรรมญาณ คำภีร์ธรรมราชมุนี
 บพิตร ถวายพระพรทุกพระกรุณา ว่าเมื่อพิศณุโลกแต่ก่อนนั้น

มีข้าพระเป็นกตัญญูพระราชนัดดาอุทิศไว้สำหรับพระอาราม แถบค
 นี้ ข้าพระทั้งปวง แดกฉาน ช่านเซน อยู่แดนคน เป็นเดิม ข้าพระไป อยู่อื่นนั้น
 ฅวรภิกษุ..... (ศีลาจารุค)..... ทั้งสืบแปลคนนี้เป็นข้าพระณอาราม
 จุตามณี่..... (จารุค)..... สืบแปลคนนี้แดงวายไว้ ให้คงเป็นข้า
 พระณอารามจุตามณี่ตามเดิมมาแต่ก่อนแล้ว ถ้าบุคคลผู้ใดแตะอาคน
 ข้าพระสืบแปลคนอันพระกตัญญู..... (จารุค)..... ท่านไว้เป็น
 ข้าพระอารามพระจุตามณี่ไปใช้สอยกิจราชการ..... (จารุค).....
 ไปทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง..... (จารุค) บุท..... (จารุค)..... จงไปคก
 นรทหมกใหม่ ได้มากาดไ้ทุกซั้วันคร แล้วอย่าได้พบพระพุทฐ์
 พระธรรมพระสงฆ์จงทุกชาติเลย ๗

